

# مفهوم پردازی و تحلیل محتوای کرامت انسان در دو پارادایم حقوق بین‌الملل مدرن و مکتب علوی

۱. میثم پیرزاده: دانشجوی دکتری، گروه حقوق بین‌الملل عمومی، دانشکده پردیس البرز، دانشگاه تهران، تهران، ایران

۲. سیدفضل‌الله موسوی: استاد، گروه حقوق عمومی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

۳. احمد مومنی راد: دانشیار، گروه حقوق عمومی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

\* ایمیل نویسنده مسئول: fmousavi@ut.ac.ir

## چکیده

پژوهش حاضر با استفاده از روش تحقیق کیفی داده بنیاد به روش اشتراوس و کوربین، و به کارگیری سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی، به تحلیل مفهومی کرامت انسانی در دو پارادایم حقوق بین‌الملل مدرن و مکتب علوی می‌پردازد. یافته‌ها نشان می‌دهد کرامت انسانی در قرآن به عنوان ارزش ذاتی و فطری که خداوند از بدو خلقت به انسان عطا کرده است، با تأکید بر آیات مهمی همچون «إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ»، «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ» و «مَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا» بیان می‌شود. همچنین مفاهیم کلیدی کرامت انسانی شامل حق دسترسی به عدالت و منع تبعیض، حق آزادی بیان و مشارکت در امور عمومی و حق حیات و امنیت شخصی، در چارچوب همین آموزه‌های قرآنی و تأکیدات امام علی (ع) تبیین شده است. این مؤلفه‌ها در دو پارادایم حقوق بین‌الملل مدرن و مکتب علوی با تقویت نگاه اخلاقی، عدالت محور و معنوی، به یک نظریه جامع تبدیل گردیده‌اند. پژوهش چارچوبی نظری، مبتنی بر شرایط علی، زمینه‌ها، راهبردها و موانع تحقق کرامت ارائه می‌دهد که نقش نهادها و جامعه را در تضمین حقوق بنیادین و ارتقای کرامت انسانی برجسته می‌سازد. بدین ترتیب، کرامت انسانی که بر مبنای آموزه‌های متعالی قرآن کریم استوار است، به عنوان رکن اصلی عدالت، امنیت و آزادی، در نظام‌های حقوقی و فرهنگی جایگاه بی‌بدیلی دارد.

**کلیدواژه‌گان:** کرامت انسانی، حقوق بین‌الملل مدرن، مکتب علوی

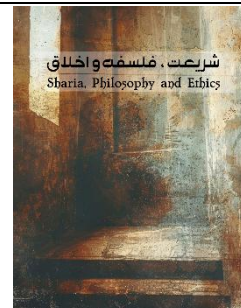
**شیوه استناددهی:** پیرزاده، میثم، موسوی، سیدفضل‌الله، و مومنی راد، احمد. (۱۴۰۵). مفهوم پردازی و تحلیل محتوای کرامت انسان در دو پارادایم حقوق بین‌الملل مدرن و مکتب علوی. *فلسفه و اخلاق*، ۱۴(۱)، ۱-۱۷.

تاریخ ارسال: ۱۲ بهمن ۱۴۰۴

تاریخ بازنگری: ۷ اردیبهشت ۱۴۰۵

تاریخ پذیرش: ۱۳ اردیبهشت ۱۴۰۵

تاریخ چاپ: ۱ خرداد ۱۴۰۵



© ۱۴۰۵ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است. انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی (CC BY-NC 4.0) صورت گرفته است.



---

# Conceptualization and Content Analysis of Human Dignity in Two Paradigms: Modern International Law and the Alawi School

1. Meysam Pirzadeh: PhD Student, Department of Public International Law, Alborz Campus, University of Tehran, Tehran, Iran
2. Sayed Fazlollah Mousavi\*: Professor, Department of Public Law, Faculty of Law and Political Science, University of Tehran, Tehran, Iran
3. Ahmad Moemeni Rad: Associate Professor, Department of Public Law, Faculty of Law and Political Science, University of Tehran, Tehran, Iran

\*Corresponding Author's Email: [fmousavi@ut.ac.ir](mailto:fmousavi@ut.ac.ir)

---

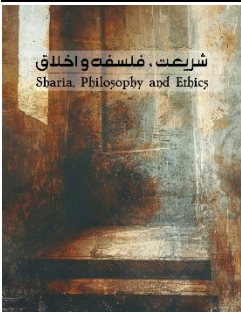
## Abstract

The present study employs a qualitative grounded theory approach based on the methodology of Anselm Strauss and Juliet Corbin, utilizing three stages of open, axial, and selective coding to analyze the conceptualization of human dignity within two paradigms: modern international law and the Alawi school. The findings indicate that human dignity in the Qur'an is articulated as an inherent and innate value bestowed upon human beings by God from the very beginning of creation. This notion is emphasized through key verses such as "Indeed, Allah commands justice and excellence" (Qur'an 16:90), "O you who have believed, stand firmly for justice" (Qur'an 4:135), and "Whoever saves a life, it is as if he has saved all mankind" (Qur'an 5:32). Furthermore, the core components of human dignity—including the right to access justice and the prohibition of discrimination, the right to freedom of expression and participation in public affairs, and the right to life and personal security—are conceptualized within the framework of these Qur'anic teachings as well as the emphases of Ali ibn Abi Talib. These components, within the two paradigms of modern international law and the Alawi school, are integrated into a comprehensive theoretical framework that reinforces ethical, justice-oriented, and spiritual perspectives. The study proposes a theoretical model based on causal conditions, contextual factors, strategies, and barriers to the realization of dignity, highlighting the role of institutions and society in safeguarding fundamental rights and promoting human dignity. Accordingly, human dignity—grounded in the elevated teachings of the Holy Qur'an—occupies an unparalleled position as a foundational pillar of justice, security, and freedom within legal and cultural systems.

**Keywords:** *Human dignity, modern international law, Alawi school*

**How to cite:** Pirzadeh, M., Mousavi, S. F., & Rad, A. M. (2026). Conceptualization and Content Analysis of Human Dignity in Two Paradigms: Modern International Law and the Alawi School. *Sharia, Philosophy and Ethics*, 4(1), 1-17.

---



Submit Date: 01 February 2026

Revise Date: 27 April 2026

Accept Date: 03 May 2026

Publish Date: 22 May 2026



© 2026 the authors. This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License.

## Extended Abstract

The present study examines the conceptual foundations of human dignity within the dual paradigms of modern international law and the Alawi school, situating dignity as a multidimensional construct grounded in both normative legal frameworks and transcendental ethical doctrines. Human dignity is articulated as an inherent, ontological attribute of the human being, originating from the divine act of creation and independent of contingent social, political, or cultural determinants (1). Within philosophical, ethical, and human rights discourses, dignity functions as a meta-principle underpinning fundamental rights such as liberty, equality, and respect, thereby serving as a normative anchor for both legal systems and moral reasoning (2). In Islamic thought, particularly within Qur'anic epistemology, dignity is not merely an abstract value but a divinely conferred status intrinsically linked to the human essence and spiritual capacity, emphasizing both innate (takwini) and acquired (iktisabi) dimensions (3). This duality is further elaborated in the teachings attributed to Ali ibn Abi Talib, where dignity is simultaneously understood as a bestowed honor and a moral achievement contingent upon ethical conduct and spiritual cultivation. In parallel, modern international law conceptualizes dignity as a universal and inviolable principle, institutionalized in foundational human rights instruments and reinforced in post-World War II legal discourse (5). The convergence of these paradigms reveals a shared ontological commitment to the intrinsic worth of the human person, while their divergence lies in the epistemological sources and teleological orientations of dignity, thus necessitating a comparative analytical framework to synthesize their respective contributions.

Methodologically, the study adopts a qualitative grounded theory approach based on the systematic procedures developed by Strauss and Corbin, employing open, axial, and selective coding to extract, categorize, and integrate conceptual data derived from religious texts, legal documents, and scholarly interpretations. In the open coding phase, discrete concepts related to dignity were identified, including justice, equality, freedom, security, and moral agency, each representing a core dimension of human dignity across both paradigms. Axial coding subsequently organized these concepts into higher-order categories, establishing relational linkages between rights-based and virtue-based interpretations of dignity. Selective coding culminated in the construction of a central theoretical narrative that positions dignity as a dynamic and integrative construct, mediated by contextual variables and institutional mechanisms. The methodological rigor of grounded theory allows for the emergence of a substantive theory that is both empirically grounded and theoretically coherent, bridging normative legal analysis with theological hermeneutics. This approach enables a nuanced exploration of how dignity is operationalized within different epistemic traditions while maintaining analytical consistency across diverse sources of data.

The findings reveal that human dignity in the Qur'anic and Alawi framework is fundamentally rooted in divine intentionality and ethical teleology, wherein justice ('adl) and beneficence (ihsan) constitute the primary normative imperatives governing human relations. Key Qur'anic injunctions emphasize the universal obligation to uphold justice and protect human life, thereby establishing dignity as both a right and a duty embedded within the moral order. These principles are mirrored in modern international law, where dignity is operationalized through legally enforceable rights, including the right to equality and non-discrimination, the right to freedom of expression and participation, and the right to life and personal security. The study identifies three principal dimensions of dignity: distributive justice and non-discrimination, which ensure equitable access to resources and opportunities; participatory freedom, which guarantees individual autonomy and civic engagement; and existential security, which safeguards the physical and psychological integrity of individuals. These dimensions collectively form the structural core of dignity, transcending cultural and legal boundaries while retaining context-specific expressions. Importantly, the integration of these components across both

paradigms underscores the universality of dignity as a normative ideal, while highlighting the complementary roles of legal enforcement and ethical cultivation in its realization.

Furthermore, the study develops a comprehensive theoretical model that explicates the processes through which human dignity is constructed, maintained, and challenged within socio-legal contexts . This model is structured around four interrelated elements: causal conditions, contextual factors, strategies, and intervening barriers. Causal conditions include the foundational beliefs and values that define the intrinsic worth of the human person, such as divine creation and moral agency. Contextual factors encompass socio-political environments, cultural norms, and institutional frameworks that shape the expression of dignity in practice. Strategic actions involve the implementation of justice-oriented policies, the promotion of a culture of mutual respect, and the institutionalization of participatory governance mechanisms . These strategies are informed by both Qur'anic teachings and international legal standards, demonstrating the possibility of normative convergence between religious and secular systems. However, the realization of dignity is impeded by a range of intervening conditions, including political resistance, cultural constraints, and socio-economic inequalities, which necessitate adaptive and context-sensitive approaches to policy design and implementation. The model thus provides a holistic framework for understanding the dynamic interplay between normative ideals and empirical realities in the pursuit of human dignity.

The analysis also highlights the critical role of institutions and social actors in mediating the relationship between normative principles and lived experiences of dignity. Legal institutions, through the codification and enforcement of human rights, serve as primary guarantors of dignity within modern frameworks, while religious and ethical institutions contribute to the internalization of dignity as a moral value. The interplay between these institutional domains creates a multilayered system of accountability and moral responsibility, wherein the protection of dignity is both a legal obligation and an ethical imperative. Moreover, the study emphasizes the importance of cultural pluralism and dialogical engagement in reconciling potential tensions between universal human rights standards and context-specific moral traditions. By integrating insights from both paradigms, the study advances a synthetic model of dignity that is capable of accommodating diversity while maintaining normative coherence. This integrative approach not only enhances theoretical understanding but also provides practical guidance for policymakers, legal practitioners, and scholars engaged in the promotion of human rights and social justice.

In conclusion, human dignity emerges as a foundational and unifying principle that transcends disciplinary, cultural, and epistemological boundaries, serving as the cornerstone of both legal systems and ethical worldviews. The comparative analysis of modern international law and the Alawi school demonstrates that despite their differing ontological and methodological premises, both paradigms converge on the recognition of the intrinsic worth of the human person and the necessity of safeguarding fundamental rights. The proposed theoretical model offers a robust analytical framework for understanding the conditions under which dignity can be effectively realized, highlighting the importance of integrating legal, ethical, and institutional dimensions in a coherent and context-sensitive manner.

کرامت انسان از اهم موضوعات و از واژگان پرمعنایی است که از بدو پیدایش انسان (یعنی با امتزاج روح خدایی با جسم آدمی)، تجلی و تحقق یافت (1). این واژه به معنای شرافت و ارزش ذاتی انسان است و مستقل از ویژگی‌های اجتماعی و انسانی در فلسفه، اخلاق و حقوق بشر به طور گسترده‌ای مطرح و بر مفاهیمی نظیر آزادی، احترام و حقوق بنیادین استوار است (2). کرامت انسانی یکی از آرمان‌های بلند در اندیشه اسلامی خصوصاً قرآن کریم است. این واژه به رسمی‌ترین شکل آن به ارزش ذاتی انسان اشاره دارد که ارزشی که از بدو تولد و به عنوان مخلوقی از جانب پروردگار به انسان عطا شده است (3). لذا کرامت انسانی ذاتی و فطری می‌باشد و از یکسو مظهر کرامت انسان، دارا بودن روحی خدایی است وَتَفَحَّتْ فِيهِ مِنْ رُوحِي وَ از سوی دیگر خالق این کرامت، خود خداست «وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَ حَمَلْنَاهُمْ فِي الْوَبْرِ وَ الْبَحْرِ وَ رَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَ فَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا» (اسراء، ۱۴) امام علی (ع) نیز در نامه ۳۱ نهج البلاغه می‌فرماید خداوند انسان را برترین مخلوقات قرار داد و او را به کرامت و احترام آفرید لذا این کرامت ذاتی برخاسته از خلقت الهی و حکمت ربانی است و انسان را نسبت به دیگر مخلوقات ممتاز می‌کند. امام علی (ع) در نهج البلاغه نامه ۵۱، به مفهوم کرامت اکتسابی نیز اشاره و کرامت اکتسابی را ناشی از تلاش انسان برای کسب فضایل اخلاقی و تقوا می‌داند و می‌فرماید کسی که به فضایل اخلاقی آراسته شود، کرامت خود را افزون کند؛ کرامتی تکوینی را کرامتی ناشی از تلاش انسان و تنها کرامتی قابل تحسین و تکریم می‌دانند. این کرامت، با تقوا ملازم بوده و هر اندازه شخص از ایمان و تقوای بیشتری برخوردار باشد، به درجات بالاتری از مقام کرامت «إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ» (حجرات، ۱۳) نائل خواهد شد. علاوه بر این امام علی (ع) در حکمت ۱۳۳ نهج البلاغه «الدُّنْيَا دَارُ مَمَرٍ، لَا دَارُ مَقَرٍّ؛ وَ النَّاسُ فِيهَا رَجُلَانِ، رَجُلٌ بَاعَ فِيهَا نَفْسَهُ فَأَوْبَقَهَا، وَ رَجُلٌ ابْتَاعَ نَفْسَهُ فَأَعْتَقَهَا» و خطبه ۲۰۳ نهج البلاغه «أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّمَا الدُّنْيَا دَارُ مَجَازٍ وَ الْآخِرَةُ دَارُ قَرَارٍ..... وَ لَا تُخْلِفُوا كَلِمًا فَيَكُونُ فَرَضًا عَلَيْكُمْ» نوعاً به کرامت تکوینی و رشد معنوی اشاره کرده اند و آن را در گرو تقوا، عبادت خالصانه، کسب علم و خودسازی اخلاقی می‌دانند.

در واقع کرامت همان ارزش انسانی است که در متون دینی و هم در منشور ملل متحد از آن یاد شده است (4) لذا یکی از ایده‌های اساسی در اسناد حقوق بشر، اصل کرامت انسانی است که بعد از جنگ جهانی دوم، در تمامی اسناد حقوق بشر به آن توجه شده است (5). لو مولی (۲۰۲۱) در پژوهشی با عنوان کرامت انسانی در حقوق بین‌الملل بیان می‌کند که بدون شک، این مفهوم فراگیرترین مفهوم در حقوق بین‌الملل بشر است و اساس چارچوب‌های حقوقی مختلف را تشکیل می‌دهد و با سنت‌های مختلف مذهبی و اخلاقی در هم آمیخته است (6). و توتی (۲۰۰۲) در مقاله‌ای با عنوان حقوق بین‌الملل بشر دوستانه و معنویت بیان می‌کند که رشد معنوی در حقوق بین‌الملل عمدتاً ذیل مفهوم گسترده‌تر از کرامت انسانی و حق بر توسعه فرهنگی و معنوی قابل بررسی است. اگرچه کمتر به صورت مستقل مورد اشاره قرار گرفته، اما مبنای آن را می‌توان در اصولی جستجو کرد که به انسان به عنوان موجودی دارای عقل، وجدان و نیاز به تکامل اخلاقی و معنوی می‌نگرد. منشور ملل متحد در مقدمه خود بر «ایمان به حقوق اساسی بشر و به کرامت و ارزش شخص انسانی» تأکید می‌کند که این کرامت، ابعاد مادی و معنوی را دربرمی‌گیرد (7, 8). معنویت‌زایی مستلزم به رسمیت شناختن بُعد بالاتر قانون است و بنابراین، به بازانديشي، جهت‌دهی مجدد، نوسازی، اصلاح و بازانديشي قانون و نظام‌های حقوقی کمک می‌کند. در نهایت، الگویی از پنج سطح را برای سنجش میزان معنویت‌زایی نظام‌های حقوقی ملموس ترسیم می‌کنم. این الگو همچنین می‌تواند برای بازیگران و نهادهای حقوقی اعمال شود (9). بهروز و نصری (۱۳۹۴) معتقدند در زمینه کرامت انسانی، تحقیقات زیادی صورت گرفته، اما آنچه کمتر به آن پرداخته شده، مفهوم پردازی و تحلیل محتوای کرامت انسان در قرآن کریم و دو پارادایم حقوق بین‌الملل مدرن و مکتب علوی است که در این پژوهش به آن پرداخته می‌شود.

از جمله پژوهش‌هایی که در رابطه با کرامت انسان انجام شده می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

قوام آبادی (۱۴۰۴) پژوهشی با عنوان بررسی کرامت انسانی از دیدگاه اسلام و حقوق کیفری ایران به روش توصیفی تحلیلی و از طریق جمع آوری مدارک، مواد قانونی و منابع کتابخانه‌ای انجام داد و بیان کرد که کرامت انسانی مفهومی بنیادین است که نه تنها بر پایه‌های فلسفه و اخلاق استوار است بلکه به همبستگی اجتماعی، ایجاد فضایی برای گفت‌وگو و کاهش خشونت منجر می‌شود ضمن اینکه انجام این تحقیق برای قانونگذاران، وکلا، قضات و پژوهشگران حقوقی مناسب است (2).

شفیعی (۱۴۰۴) در پژوهشی با عنوان وجود کرامت انسانی در حقوق بشر و قرآن کریم با استناد به آیات متعدد جهات برتری انسان بر سایر موجودات که همان کرامت ذاتی اوست را شامل برخورداری از روح الهی؛ آفرینش انسان به دست خدا؛ مختار و آزاد؛ خلاصه و عصاره خلقت؛ هدف نهایی خلقت و کمال جو بیان شده است (10).

سالارنسب و همکاران (۱۴۰۴) در پژوهشی با عنوان کرامت انسانی در اسناد حقوقی اسلام بیان می‌کند که نوع دیگری از کرامت از سوی خداوند و خالق کرامت به انسان عطا شده تا با اکتساب آن، علت غایی خلقت و کمال مطلوب را درک و به قرب الهی برسد این نوع کرامت ربوبی در اسناد حقوق بشر بین المللی مغفول یا بسیار کمرنگ مانده و دیده نمی‌شود (1).

جلیلی صومعه سرایی (۱۴۰۴) در پژوهشی با عنوان بررسی تطبیقی کرامت انسانی در پارادایم سنتی و مدرن اندیشه غرب بیان کرد که پارادایم سنتی، کرامت انسانی را به جایگاه انسان در سلسله مراتب هستی مرتبط می‌سازد و در تلاش است تا بروز آن از طریق پرورش فضایل اخلاقی محقق شود. در این دیدگاه، کرامت انسانی پتانسیل اولیه‌ای است که با عمل به تکالیف اخلاقی، فعلیت می‌یابد. اما، پارادایم مدرن، کرامت انسانی را ارزشی ذاتی و لایتغیر می‌داند و به همه انسان‌ها به طور مساوی تعلق دارد و مبنای حقوق بشر است (11).

یعقوبی و همکاران (۱۴۰۴) در پژوهشی با عنوان حق آزادی بیان؛ کرامت انسانی "مطالعه‌ای بر آزادی بیان در قواعد اسلام و ایران، ضمن تاکید بر آزادی بیان به عنوان مولفه‌ای از کرامت انسانی، بیان کردند که پاسداری از حق آزادی بیان، مستلزم تعهد کشورها به پیمان‌های بین المللی و قوانین آمره حقوق بشر است تا زمینه‌ای برای پیشگیری از عدول خودسرانه از حق آزادی بیان و کرامت انسانی باشد (12).

محمدی (۱۴۰۴) در پژوهشی با عنوان کرامت انسانی از منظر قرآن کریم، بیان می‌کند که کرامت واقعی انسان در گرو بندگی مخلصانه به خداوند و حرکت در مسیر شکرگذاری و تقوای الهی است (13).

اسماعیلی مند (۱۴۰۳) در پژوهشی با عنوان حق کرامت و برابری انسانی در نظام حقوقی و اسناد بین المللی نشان داد که با بررسی آیات قرآن می‌توان درک نمود که انسان در خلقت از، مقام ویژه و ممتازی برخوردار است و با توجه به آزادی اراده و اصل اختیاری که دارد می‌تواند دامنه کرامت خود را گسترش دهد یا از مقام خود بکاهد و سیر نزولی آنرا طی کند همچنین نتایج بیانگر این واقعیت است که بین رویکردهای اسلامی و حقوق بین الملل غربی درباره معیارهای کرامت انسانی توافق دیدگاه وجود دارد (14).

محمدی (۱۴۰۳) در پژوهشی با عنوان آداب انسانی و کرامت اخلاقی در نهج البلاغه بیان می‌کند که امام علی (ع) همواره با تاکید بر حفظ کرامت انسانی در تعاملات اجتماعی و فردی، به انسان می‌آموزند که چگونه با رعایت این اصول می‌توان، دنیای بهتری ساخت و نهج البلاغه همواره منبع بی‌پایانی از حکمت‌های اخلاقی است که، می‌تواند راهنمایی ایجاد جامعه‌ای مبتنی بر عدالت، احترام و کرامت انسانی باشد (15).

اصغری (۱۴۰۳) در پژوهشی با عنوان جایگاه کرامت انسانی در دین اسلام، حقوق بین‌المللی و حقوق داخلی بیان کرد که با تدوین مسائل عرفی و مدون شدن قوانین، ارزش ذاتی انسان در قوانین کشور نیز مورد اهمیت قرار گرفت آنچه از مواد قانونی و ضمانت‌های اجرای آن در قوانین ماهوی به دست می‌آید، بیانگر آن است که قانونگذاران تا حدود زیادی، رسالت خود را در راستای حفظ کرامت انسان، انجام داده‌اند (4).

فرجی (۱۴۰۳) در پژوهشی با عنوان تبیین ماهیت و مبانی کرامت انسانی در فلسفه و دین به تبیین مبانی و ماهیت کرامت انسانی در دین و فلسفه پرداخته و تشابهات و تفاوت‌های ریشه‌ای آن را مورد بررسی قرار داد و بیان کرد که کرامت انسانی از مفاهیم بنیادین در فلسفه، دین و اسناد بین‌المللی است (16).

## چارچوب نظری پژوهش

مؤلفه‌های زیر نشان‌دهنده ابعاد مختلف کرامت انسانی در دیدگاه حقوق بشر هستند که همگی بر اهمیت احترام به کرامت انسانی تأکید دارند و نقش اساسی در تضمین حقوق بشر ایفا می‌کنند.

### حق دسترسی به عدالت و عدم تبعیض

حق برابری و عدم تبعیض اصول اساسی هستند که چارچوب‌های حقوقی و سیاسی جوامع را شکل می‌دهند (17)؛ این حق به دنبال توزیع عادلانه منابع، فرصت‌ها و امتیازات در جامعه و به رسمیت شناختن و احترام گذاشتن به تنوع فرهنگی محقق می‌شود به گونه‌ای که نقصان آن مورد انزجار همگان بوده است (18). درباره حق برابری و عدم تبعیض قرآن کریم در آیه ۹۰ سوره نحل می‌فرماید: *إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ* به عارت دیگر در این آیه، خداوند به عدالت و احسان امر می‌کند، که نشان‌دهنده اهمیت عدالت در تمامی روابط اجتماعی است یا در آیه ۵۸ سوره نساء، به صراحت به حکم‌راندن عادلانه بین مردم باید تأکید شده است *(وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ)* و نهایتاً در آیه ۱۳۵ سوره نساء بیان شده که *يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدِينَ وَالْأَقْرَبِينَ*.

برابری و عدم تبعیض محوری‌ترین اصل در سیره امام علی (ع) است چنانکه از آن حضرت پرسیدند کدام یک از این دو برترند: عدل یا بخشندگی؟ فرمود: *الْعَدْلُ يَضَعُ الْأُمُورَ مَوَاضِعَهَا الْعَدْلُ يَضَعُ الْأُمُورَ مَوَاضِعَهَا، وَالْجُودُ يَخْرِجُهَا مِنْ جِهَتِهَا؛ وَالْعَدْلُ سَائِسٌ عَامٌّ، وَالْجُودُ عَارِضٌ خَاصٌّ؛ فَالْعَدْلُ أَشْرَفُهُمَا وَأَفْضَلُهُمَا (حکمت ۴۳۷ نهج البلاغه)* و در نامه ۵۳ نهج البلاغه (عهدنامه مالک اشتر)، آنجایی که امام دستور می‌دهد *وَلْيَكُنْ أَحَبَّ الْأُمُورِ إِلَيْكَ أَوْسَطُهَا فِي الْحَقِّ، وَأَعْمَهَا فِي الْعَدْلِ* بیانگر اهمیت برابری و عدم تبعیض است هیچ تبعیضی نباید در حکمرانی اعمال شود.

ستیوان و همکاران (۲۰۲۵) در پژوهشی به بررسی مبانی مفهومی، ابزارهای حقوقی بین‌المللی و پیامدهای حق برابری و عدم تبعیض در نظام‌های حقوق ملی و حقوق بشری پرداخته و نقش نهادهای حقوقی را در ترویج برابری، عدم تبعیض و دسترسی به عدالت برجسته کرده‌اند یافته‌ها بر ضرورت چارچوبی حقوقی مبتنی بر حقوق رسیدگی به نابرابری‌های ساختاری و تضمین حمایت از آزادی‌های اساسی برای همه افراد تأکید می‌کند. این تحقیق به گفتمان جاری در مورد سازوکارهای قانونی که حق برابری و عدم تبعیض را در چارچوب وسیع‌تر قانون حقوق بشر تقویت می‌کنند، کمک می‌کند. اعلامیه حقوق بشر ۱۷۹۳ فرانسه تصریح می‌کند که همه انسانها به صرف انسانیت، برابر و در مقابل قانون یکسان هستند. اعلامیه حقوق بشر فرانسوی اعلام می‌دارد که برابری یعنی قانون یکسان برای همه، خواه این قانون حمایت‌کننده یا مجازات‌کننده باشد. برابری باعث رفع هرگونه تبعیض نژادی می‌شود. در ماده هفت اعلامیه جهانی حقوق بشر آمده که همه در برابر قانون مساوی هستند و حق دارند بدون تبعیض از حمایت قانون برخوردار شوند. طبق ماده ۲۶ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی-سیاسی کلیه اشخاص در مقابل قانون مساوی هستند و بدون هیچ‌گونه تبعیض، استحقاق حمایت قانون را دارند (17, 19).

حق برابری و عدم تبعیض، مفهومی از روابط عادلانه و منصفانه بین فرد و جامعه است. این مفهوم بر اساس درست و غلط، خوب و بد، منصفانه و ناپسند، عادلانه و ناعادلانه، خشونت و صلح، آسیب‌پذیری و امنیت، حقوق و وظایف، حرص و طمع و شفقت و غیره سنجیده می‌شود (18). فرتیخ (۲۰۲۵) در پژوهشی با عنوان حلقه گمشده حقوق بین الملل، قدرت اداری و حقوق اجتماعی اروپا (20) و در پژوهشی دیگر با عنوان فرهنگ‌های متعدد دیوان بین‌المللی دادگستری (21) نیز به آن اشاره شده است علاوه بر این اعلامیه جهانی حقوق بشر ۱۹۸۴، کنوانسیون بین‌المللی محو کلیه اشکال تبعیض نژادی ۱۹۶۵ (22)، کنوانسیون رفع کلیه اشکال تبعیض علیه زنان (۱۹۷۹) و کودکان ۱۹۸۹ (23)، میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی (۱۹۶۶) ماده ۹ (24) کنوانسیون اروپایی حمایت از حقوق بشر و آزادی‌های اساسی ۱۹۵۰ و ماده ۲ میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ۱۹۶۶ (25) که بهره‌مندی از حق دسترسی به عدالت را بدون هیچ گونه تبعیضی تضمین می‌کند.

### حق حیات و امنیت شخصی

حق زندگی و امنیت، یکی از موضوع‌های بسیار مهمی است که در قرآن و روایات به گسترده‌گی به آن اشاره شده است (26). اهمیت حق حیات و امنیت شخصی تا جایی است که خداوند خانه کعبه را مکانی امن برای مردم قرار داده است (وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنًا بقره، ۱۲۵) علاوه بر این سفارش به حفاظت از خود و خانواده، نشان دهنده حق حیات و امنیت است (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَقِنُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ (تحریم، ۶) ضمن اینکه خداوند در سوره رعد فرموده اند که آرامش و امنیت قلبی از طریق یاد خداوند حاصل می‌شود. مفهوم امنیت، مصونیت از تعرض و تصرف اجباری بدون رضایت است، و در مورد افراد به معنی آن است که نسبت به حقوق و آزادی‌های مشروع خود بیم و هراسی نداشته باشند و به هیچ وجه حقوق آنان به مخاطره نیفتد و هیچ عاملی حقوق مشروع آنان را تهدید ننماید (27). در مجموع از ریشه یا کلمه امن، ۶۲ کلمه مشتق، حدود ۸۷۹ بار در قرآن به کار رفته که از این تعداد کاربرد، ۳۵۸ مورد در آیات مکی و ۵۲۱ مورد در آیات مدنی این واژه استفاده شده است (26) برخی از آیات قرآنی مستقیماً به حق حیات و امنیت شخصی ارتباط دارد:

- وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ (اسراء، ۳۳)
- وَلَا تَقْتُلُوا أَنفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا (نساء، ۲۹)
- مَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا (مائده، ۳۲)

در سخنان امام علی (ع)، امنیت در این زمینه و در ارتباط با این اهداف، نقش محوری و کلیدی داشته و با استقرار آن، بقیه اهداف (آبادانی و رفاه اقتصادی و پرورش و بالندگی معنوی افراد جامعه) در نظام سیاسی محقق خواهند شد علاوه بر این امیرالمومنین تامين امنیت در جامعه را از انگیزه‌های قیام صالحین و اهداف عالی امامت می‌داند و در عهدنامه مالک اشتر، ضمن تأکید بر انعقاد صلح برای تامين امنیت، پیشگیری از عوامل تهدید کننده امنیت را توجیه می‌کند و صلح، از آن جهت از سوی امام، مطلوب به حساب آمده که راهی برای برقراری امنیت است (مظلومان، ۱۳۸۸): وَلَا تَدْفَعَنَّ صَلْحًا دَعَاكَ إِلَيْهِ عَدُوُّكَ وَلِلَّهِ فِيهِ رِضْيٌ فَإِنَّ فِي الصُّلْحِ دَعَةً جُنُودِكَ، وَرَاحَةً مِنْ هُمُومِكَ، وَأَمْنًا لِّبِلَادِكَ (نامه ۵۳ نهج البلاغه) ضمن اینکه امام علی (ع)، معتقد است که نعمتی گوارتر از امنیت نیست (لَا نِعْمَةَ أَهْنًا مِنَ الْإِئْمَنِ) و آسایش زندگی در امنیت است (رِفَاهِيَةُ الْعَيْشِ فِي الْأَمَنِ) (غرر الحکم و درر الکلم، ج ۱، ص ۵۸۰) بر همین اساس، حضرت امیر گوارترین و بهترین و شادآورترین و مبارک‌ترین نعمت و موهبت را امنیت دانسته‌اند. امنیت با تأکید بر در امان بودن جسم و جان فرد از آسیب‌ها و خشونت‌های شخصی، یکی از ابعاد هفتگانه امنیت انسانی در گزارش سال ۱۹۹۴ توسعه انسانی برنامه توسعه سازمان ملل متحد است که ریشه در حق حیات، کرامت ذاتی انسانها و دو حق بشری یعنی حق بر امنیت و حق بر تامين همه انسانها و اعضای جامعه بشری دارد ماده ۳ اعلامیه جهانی حقوق بشر تأکید می‌کند که هر کس حق دارد از زندگی و امنیت شخصی برخوردار باشند (5). امام علی (ع) درباره احساس امنیت، مخالفت با هرگونه رفتار خشن، تحقیرآمیز و خارج از عرف انسانی، در نامه ۵۳ نهج البلاغه (عهدنامه

مالک اشتر) توصیه می‌فرمایند که چونان حیوانی درنده مباش که خوردنشان را غنیمت شماری، زیرا آنان دو گروهند یا همکیشان تو هستند یا همانندان تو در آفرینش (وَلَا تَكُونَنَّ عَلَيْهِمْ سَبْعًا ضَارِيًا تَغْتَنَّمُ أَكْلَهُمْ، فَإِنَّهُمْ صِنْفَانِ: إِمَّا أَحْ لَكَ فِي الدِّينِ وَإِمَّا نَظِيرٌ لَكَ فِي الْخَلْقِ).

در حقوق بین‌الملل با تاکید بر امنیت و حفاظت از حیات انسانی کنوانسیون‌های تخصصی، نظیر کنوانسیون مربوط به وضعیت پناهندگان (۱۹۵۱) نقل از چیتل و همکاران، ۲۰۲۵)، کنوانسیون حقوق کودک (۱۹۸۹) (28)، کنوانسیون رفع کلیه اشکال تبعیض علیه زنان (29) و کنوانسیون حقوق افراد دارای معلولیت (۲۰۰۶) تصویب شده و همگی بر اساس این فلسفه استوارند که حمایت خاص و اضافی برای دستیابی به برابری ماهوی برای این گروه‌ها ضروری و چارچوبی برای احقاق حق این گروه‌ها ایجاد کرده است گروههایی که از دسترسی به نیازهای اولیه برای بقا محرومند، در فقر زندگی می‌کنند و اغلب گروه‌های آسیب‌پذیر اجتماعی نامیده می‌شوند (30) در نهایت اعلامیه جهانی حقوق بشر (۱۹۴۸) ماده ۳ (31)، میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی (۱۹۶۶) ماده ۶ (32)، کنوانسیون اروپایی حمایت از حقوق بشر و آزادی‌های اساسی (۱۹۵۰) ماده ۲ (33)، کنوانسیون آمریکایی حقوق بشر (۱۹۶۹) ماده ۴ (34)، منشور آفریقایی حقوق بشر و ملل (۱۹۸۱) ماده ۴ و ۶ (35)، کنوانسیون بین‌المللی برای حمایت از تمامی اشخاص در برابر ناپدید شدن قهری ۲۰۰۶ (36) و اعلامیه قاهره درباره حقوق بشر در اسلام ۱۹۹۰ (37) همگی بیانگر تلاش‌های حقوق بشری در زمینه حق حیات و امنیت شخصی است.

### حق آزادی بیان و مشارکت در امور عمومی

آزادی، اراده و اختیار انسان در تمام ابعاد از مهمترین اموری است که در قرآن کریم پیش بینی شده است، آیه ۲۵۶ سوره بقره «لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لَأَنْفِصَامَ لَهَا وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ» نمونه‌ای از آن است و در جای دیگر افراد با ایمان را مخاطب ساخته می‌گوید یا عِبَادِ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ أَرْضِي وَاسِعَةٌ فَإِيَّايَ فَاعْبُدُونِ ای بندگان من که ایمان آوردید! زمین من گسترده است (آزاد هستید و هر جا می‌خواهید بروید) تنها مرا پرستید (عنکبوت، ۵۶) بنابراین حق آزادی بیان در قرآن کریم مغفول نمانده و به آزاد گذاشتن انسان در انتخاب دین و عقیده، آزادی حرکت و انتخاب مسیر زندگی در زمین وسیع و آزادی اندیشه و ایمان (وَمَنْ يَشْرَحِ اللَّهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ عَلَىٰ نُورٍ مِّن رَّبِّهِ (زمر، ۲۲) اشاره شده است.

امام علی (ع) در خطبه ۲۱۶ نهج البلاغه، آزادی بیان را حق بنیادی مردم می‌داند و می‌فرماید: «فلا تكلموني بما تكلم به الجابره و لاتتحفظوا مني بما يتحفظ به عند اهل البادره و لاتخالطوني بالمصانعه و لاتظنوا بي استغفالا في حق قيل لي...» یعنی به سان جباران با من سخن نگوئید، از پنهان داشتن حق بر من پروا نکنید و تملق نوزید. بیان صریح یعنی پذیرش انتقاد و بیان آزادانه حقایق بدون ترس. لذا درباره احترام به آزادی، امام علی (ع) نه تنها آزادی را حق طبیعی انسان می‌داند، لَّا تَكُنْ عَبْدَ غَيْرِكَ فَقَدْ جَعَلَكَ اللَّهُ حُرًّا (نهج البلاغه، نامه ۳۱) اما آزادی واقعی را در اطاعت از خدا و عقل نه پیروی از هوای نفس می‌داند. از مصادیق بارز آزادی بیان در حکومت امام علی، پرسش‌های عبدالله بن کواء (از خوارج مخالف حضرت) بود که با صبر و حوصله پاسخ داده می‌شد یا چنانکه در خطبه ۲۱۶ نهج البلاغه فرموده‌اند: «فلا تكفوا عني مقالة بحق» یعنی از گفتن حق به من خودداری نکنید، اگر به نظر شما در امور اجتماعی یا سیاسی اشکالی هست، آزادانه مطرح کنید تا اصلاح شود.

درباره مشارکت در امور عمومی آیات ۱۵۹ سوره آل عمران و ۳۸ سوره شوری به طور مشخص بر اهمیت مشورت در امور عمومی و حکومتی تاکید دارند و مشارکت مردم را در تصمیم‌گیری‌ها لازم می‌دانند:

- آیه ۱۵۹ سوره آل عمران: فِيمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لَنْتَ لَهُمْ وَكَو كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَأَنْفَضُوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ

- آیه ۳۸ سوره شوری: وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ

در حقوق بشر معاصر، حق آزادی بیان و مشارکت در امور عمومی را سنگ بنای نظام حقوق بین‌الملل می‌داند که از مصادیق مشارکت در امور عمومی، را می‌توان به میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی ۱۹۶۶ ماده ۲۵ (24)، اعلامیه جهانی حقوق بشر ۱۹۸۴ ماده ۲۱، تبعیض علیه زنان (۱۹۷۹) و کودکان ۱۹۸۹ (23)، اعلامیه حقوق افراد متعلق به اقلیت‌های ملی یا قومی، مذهبی و زبانی ۱۹۹۲ (38) اشاره کرد. مفهوم آزادی بیان نیز ریشه در فلسفه لیبرال و اندیشه‌های ایمانوئل کانت دارد که بر خودمختاری عقلانی فرد و حق او برای تعیین سرنوشت خود بدون مداخله غیرضروری دولت تأکید می‌ورزد و در حقوق بین‌الملل، این اصل در اسناد متعددی تجلی یافته است (30). باید توجه داشت که از زمان درج اصل آزادی در ماده ۱۹ اعلامیه جهانی حقوق بشر، حق آزادی عقیده و بیان در کلیه معاهدات بین‌المللی مربوط به حقوق بشر محفوظ است و در حقوق بین‌الملل، آزادی بیان، عقاید و ایده‌ها ضروری تلقی می‌شود، تا آنجا که به پیشرفت کامل یک شخص کمک می‌کند و سنگ بنای جامعه دموکراتیک عنوان می‌شود (5). نینت (۲۰۲۵) در بررسی کتابچه‌های راهنمای حقوق بین‌الملل و قوانین مربوطه نشان داد که استقلال اراده، یک اصل معرفت‌شناختی اساسی است که زیربنای این حوزه را تشکیل می‌دهد. با این حال، این آزادی مطلق و نامحدود نیست. بلکه محدودیت‌های اعمال شده توسط حقوق عمومی، قوانین اجباری، الزامات نظم عمومی و ضرورت حمایت از طرف‌های ضعیف‌تر، همگی اعمال آن را محدود می‌کنند (39). در حقوق بین‌الملل خصوصی معاصر، این اصل به یک هنجار فراگیر و پویا تبدیل شده است که عمیقاً در رویه‌های حقوقی ریشه دوانده و در عین حال به طور مداوم با چالش‌های جدید سازگار می‌شود. بطور کلی آزادی‌های بنیادین مانند آزادی بیان (ماده ۱۹)، آزادی اجتماعات (ماده ۲۰) و آزادی حرکت (ماده ۱۳) در این اعلامیه و همچنین میثاقین بین‌المللی حقوق بشر، همگی ناظر بر تضمین استقلال فردی هستند. در زمینه آزادی بیان می‌توان از کمیسیون بین‌المللی حقوق بشر سازمان کشورهای آمریکایی (40) و کمیسیون آفریقایی حقوق بشر و ملل که ناظر بر اجرای منشور آفریقایی حقوق بشر و ملل (41) است را نام برد ضمن اینکه گزارشگران ویژه آزادی بیان سازمان ملل وظیفه بررسی و گزارش‌دهی در مورد وضعیت آزادی بیان در سراسر جهان بر عهده دارند (42, 43). این حقوق، حیطه‌ای خصوصی برای افراد ایجاد می‌کند که در آن می‌توانند هویت، عقاید و زندگی خود را آزادانه انتخاب کنند، مگر آنکه اعمال آنها به حقوق دیگران آسیب بزند (44). ضمن اینکه در ماده یک اعلامیه حقوق بشر، در اصل آزادی ذاتی انسان اشاره شده که تمام افراد بشر آزاد به دنیا می‌آیند و سپس در ماده دوم از بهره‌مندی همه افراد جامعه بشری از نعمت آزادی سخن گفته و در ماده سوم آن را به عنوان حق شخصی افراد معرفی کرده است. در ماده پنجم نیز به نفی بردگی پرداخته و در ماده شانزدهم، آزادی در امر ازدواج را مورد تصریح قرار داده و در مواد ۱۸، ۱۹ و ۲۰ از آزادی فکر، مذهب، عقیده بیان و آزادی تشکیل مجامع سیاسی و غیره سخن گفته است. در ماده بیست و نهم، محدودیتها و استثناهای وارد بر آزادی را بیان کرده است (5).

### تحلیل محتوای کرامت انسان

برای تحلیل محتوای کرامت انسان از نظریه داده بنیاد رویکرد اشتراوس و کوربین استفاده شد این رویکرد یکی از استراتژیهای پژوهش کیفی است که به صورت روزافزون مورد توجه و استفاده پژوهشگران قرار گرفته و دارای مراحل کدگذاری باز، محوری و انتخابی است:

#### کدگذاری باز

کدگذاری باز به منظور شناسایی مفاهیم و استخراج مقوله‌ها و ابعاد آنها صورت می‌پذیرد داده‌ها ابتدا مفهوم سازی می‌شوند و عنوانی به آنها اختصاص داده می‌شوند (45).

جدول ۱- کدگذاری باز

موضوع کلی	کدهای ادغام شده و وصله شده	مفهوم اصلی کدها	نمونه داده‌ها و شواهد	نکته‌های مهم در ادغام کدها
حق دسترسی به عدالت و عدم تبعیض	برابری، عدالت، عدم تبعیض، احترام به تنوع فرهنگی، حکمراندن عادلانه، قوانین بین‌المللی، چارچوب حقوقی، عدالت اجتماعی	اصل برابری و عدالت اجتماعی به عنوان اصل بنیادین کرامت انسان	آیات قرآن (نحل ۹۰، نساء ۵۸، نساء ۱۳۵)، سخنان امام علی (نهج البلاغه ۴۳۷، نامه ۵۳) و اسناد حقوق بشری مانند اعلامیه جهانی حقوق بشر و میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی	تاکید بر اهمیت برابری و عدالت به عنوان اصل ولایی مترقی و پایه تساوی حقوق انسانی، ادغام کدهایی با معنای مشابه مانند برابری و عدم تبعیض برای وضوح و فراگیری مفاهیم
حق حیات و امنیت شخصی	حق حیات، امنیت جسمانی، امنیت روانی، حفاظت از جان و مال، صلح، نقش امام علی در استقرار امنیت، تعهدات حقوقی بین‌المللی، حمایت از گروه‌های آسیب‌پذیر	امنیت و حق حیات به عنوان ضروری‌ترین و بنیادین‌ترین حقوق انسانی	آیات قرآن (بقره ۱۲۵، اسراء ۳۳، نساء ۲۹، مائده ۳۲)، نهج البلاغه (نامه ۵۳، غرر الحکم)، اسناد جهانی و منطقه‌ای حقوق بشر	ادغام دو کد امنیت جسمی و روانی به عنوان یک مفهوم امنیت انسانی کامل، تاکید بر نقش حکومت و فلسفه حمایت از حقوق افراد آسیب‌پذیر
حق آزادی بیان و مشارکت در امور عمومی	آزادی عقیده، انتخاب دین، آزادی حرکت، آزادی بیان، مشارکت، مشورت در تصمیم‌گیری، حق انتقاد، چارچوب‌های حقوقی محدودکننده آزادی	آزادی بیان و مشارکت به عنوان حقوق طبیعی و اساسی با محدودیت‌های مشروع قانونی	آیات قرآن (بقره ۲۵۶، عنکبوت ۵۶، آل عمران ۱۵۹، شوری ۳۸)، نهج البلاغه (خطبه ۲۱۶، نامه ۳۱)، اسناد بین‌المللی حقوق بشر	ادغام آزادی‌های عقیده و بیان در یک مفهوم کلان با تاکید بر محدودیت‌های قانونی، نظم و حقوق دیگران؛ ترکیب کدهای مشورت و مشارکت در مفهوم مشارکت مردمی و حکمرانی

کدگذاری محوری

بر اساس مراحل کدگذاری محوری در تحلیل کیفی و با اتکا به مفاهیم استخراج شده از کدگذاری باز و فرآیند وصله‌گذاری، جدول کدگذاری محوری در زمینه مفهوم پردازش کرامت انسانی بر اساس قرآن و پارادایم‌های حقوق بشر و مکتب علوی به صورت زیر ارائه می‌شود:

جدول ۲- کدگذاری محوری

مقوله (پدیده اصلی)	محوری	شرایط علی (عوامل ایجادکننده)	زمینه‌ها (بستر و شرایط محیطی)	راهبردها (اقدامات و واکنش‌ها)	پیامدها (نتایج و اثرات)
کرامت انسانی از طریق تحقق حقوق بنیادین	- وجود قوانین و اسناد بین‌المللی حقوق بشر - آموزه‌های قرآنی و تعالیم امام علی (ع) با محور عدالت و آزادی - نیاز به عدالت اجتماعی و برابری فرهنگی	- بستر فرهنگی و مذهبی جامعه اسلامی با ریشه در قرآن و نهج البلاغه - نظام‌های حقوقی ملی و بین‌المللی که حقوق بشر را تضمین می‌کنند - شرایط اجتماعی متنوع و وجود گروه‌های آسیب‌پذیر	- تدوین و اجرای قوانین و سیاست‌های مبتنی بر عدالت و برابری - پایبندی حکومت به اصول عدل و احسان - فراهم ساختن عدالت در دسترسی به خدمات و فرصت‌ها	- ارتقای عدالت و کاهش تبعیض در جامعه - افزایش امنیت و آرامش فردی و جمعی - مشارکت فعال مردم در تصمیم‌گیری‌های عمومی و سیاسی	- تحکیم ارزش‌های برابری و عدالت در جامعه - کاهش تنش‌ها و تعارضات اجتماعی
عدالت اجتماعی و برابری	- تأکید قرآن بر حکمراندن عادلانه و عدم تبعیض - رهنمودهای امام علی (ع) در نهج البلاغه مبنی بر برابری و عدالت - نابرابری‌های ساختاری در دسترسی به منابع و فرصت‌ها	- گفتمان حقوقی و مذهبی با محوریت کرامت و عدالت	- آموزش عمومی و فرهنگ‌سازی در جهت ترویج عدالت و برابری - نظارت و پیگیری حقوقی برای حذف تبعیض	- کاهش تنش‌ها و تعارضات اجتماعی	

شکل‌گیری امنیت قانونی و اجتماعی پایدار	- فشارهای داخلی و بین‌المللی برای رعایت حقوق بشر و عدالت - جوامع چندفرهنگی با تنوع نیازها و انتظارات	- حمایت ویژه از گروه‌های محروم و آسیب‌پذیر
حق حیات و امنیت شخصی	- تأکید قرآن بر حریم حرمت جان و زندگی انسان‌ها - نقش امام علی (ع) در تأمین امنیت و صلح در جامعه	- فرهنگ و آموزه‌های اسلامی که امنیت را ارزش برتر می‌داند
اعضای جامعه	- وجود تهدیدات امنیتی و ضرورت حفاظت از اعضای جامعه	- قوانین و کنوانسیون‌های بین‌المللی حمایت از حق حیات و امنیت - شرایط اجتماعی و سیاسی ناپایدار یا آسیب‌زا
تضمین حق حیات و آرامش روانی افراد - بهبود رفاه و توسعه پایدار قابل تحقق - تقویت مشروعیت و اعتماد مردم به نهادها	- اجرای سیاست‌های امنیتی مبتنی بر عدالت و احترام به حقوق انسانی - تقویت سازوکارهای حفظ صلح و امنیت - اقدام به پیشگیری از تهدیدهای اجتماعی و خشونت	- حمایت از آزادی بیان و ایجاد امکان انتقاد سازنده - ایجاد سازوکارهای مشارکت سیاسی و اجتماعی - محدودیت‌های معقول برای حفاظت از حقوق دیگران
آزادی بیان و مشارکت در امور عمومی	- آموزه‌های قرآنی بر اختیار و آزادی عقیده و بیان - تأکید امام علی (ع) بر حق انتقاد و مشارکت مردم - اصول حقوق بین‌الملل در تضمین آزادی‌های بنیادین	- فرهنگ سیاسی که ابراز آزادانه عقاید و نظرات را می‌پذیرد - پارچوب‌های قانونی و نظام دموکراتیک - شرایط اجتماعی که نیازمند مشورت و مشارکت مردم در تصمیمات مهم است
- تقویت دموکراسی و حاکمیت قانون - افزایش ادراک و مسئولیت اجتماعی میان شهروندان - کاهش تعارضات و افزایش همبستگی اجتماعی		

### کدگذاری انتخابی

کدگذاری انتخابی بر اساس کدگذاری محوری انجام می‌گیرد، این مرحله شامل انتخاب و تمرکز بر مقوله‌های اصلی، ارتباط نظام‌مند آنها با دیگر دسته‌بندی و اعتبارسنجی مدل است که پارچوب کلی نظریه را شکل می‌دهد.

### الف) شرایط علی تحقق کرامت انسانی (علل و عوامل اصلی)

کرامت انسانی مبتنی بر فرمان الهی و آموزه‌های مکتب علوی در پارچوب حقوق بین‌الملل، از تحقق سه حق بنیادین عدالت و عدم تبعیض، آزادی بیان و مشارکت در امور عمومی، و حق حیات و امنیت شخصی ناشی می‌شود. این شرایط، زمینه‌ساز الزامات حقوقی و فرهنگی تحقق کرامت هستند:

- حق دستیابی به عدالت و عدم تبعیض: قرآن کریم بر عدالت و حکم‌راندن عادلانه تأکید دارد؛ «إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ» (نحل، ۹۰) و «كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ» (نساء، ۱۳۵). امام علی (ع) عدالت را رکن اساسی حکمرانی دانسته و بر برابری و پرهیز از تبعیض در جامعه تأکید دارد (نهج البلاغه، نامه ۵۳). مقررات و اسناد حقوق بین‌الملل حقوق بشر نظیر اعلامیه جهانی حقوق بشر (۱۹۸۴)، کنوانسیون بین‌المللی محو کلیه اشکال تبعیض (۱۹۶۵)، کنوانسیون رفع کلیه اشکال تبعیض علیه زنان (۱۹۷۹) و کودکان (۱۹۸۹)، میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی (۱۹۶۶)، کنوانسیون اروپایی حمایت از حقوق بشر و آزادی‌های اساسی (۱۹۵۰) و ماده ۲ میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (۱۹۶۶)، تضمین‌کننده حق دسترسی برابر به عدالت و نفی تبعیض هستند.

- آزادی بیان و مشارکت در امور عمومی: آزادی بیان و حق مشارکت در تصمیم‌گیری‌های اجتماعی و سیاسی از آموزه‌های قرآن است؛ «لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ» (بقره، ۲۵۶) و «شَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ» (آل عمران، ۱۵۹). امام علی (ع) حق انتقاد آزاد را به رسمیت می‌شناسد و از آن حمایت می‌کند (نهج البلاغه، خطبه ۲۱۶). اسناد بین‌المللی نظیر میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی (۱۹۶۶)، اعلامیه جهانی حقوق بشر (۱۹۸۴)، تبعیض علیه زنان (۱۹۷۹) و کودکان (۱۹۸۹)، اعلامیه حقوق افراد متعلق به اقلیت‌های ملی یا قومی، مذهبی و زبانی (۱۹۹۲) و گزارشگران ویژه آزادی بیان سازمان ملل این حق آزادی بیان و مشارکت در امور عمومی را به عنوان اصول بنیادین تضمین کرده‌اند.
- حق حیات و امنیت شخصی: حفظ حق زندگی و تأمین امنیت جسمی و روانی از مهم‌ترین اصول قرآنی است؛ «وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ» (اسراء، ۳۳) و «مَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا» (مائده، ۳۲). امام علی (ع) امنیت را پیش‌شرط آبادانی جامعه و آرامش مردم می‌داند و آن را از اهداف عمده حکمرانی معرفی می‌کند (نامه ۵۳). اسناد و کمیسیون‌های بین‌المللی همچون اعلامیه جهانی حقوق بشر (۱۹۴۸)، میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی (۱۹۶۶)، کنوانسیون اروپایی حمایت از حقوق بشر و آزادی‌های اساسی بشر (۱۹۵۰)، کنوانسیون آمریکایی حقوق بشر (۱۹۶۹)، منشور آفریقایی حقوق بشر و ملل (۱۹۸۱)، کنوانسیون بین‌المللی برای حمایت از تمامی اشخاص در برابر ناپدیدشدن قهری (۲۰۰۶) و اعلامیه قاهره درباره حقوق بشر در اسلام (۱۹۹۰)، همگی بیانگر تلاش‌های حقوق بشری در زمینه حق حیات و امنیت شخصی است.

#### ب) زمینه‌ها (بستر و شرایط محیطی)

- وجود نابرابری‌های ساختاری و تبعیض‌های نژادی، جنسیتی و اقتصادی که مانع تحقق عدالت و کرامت انسانی می‌شوند.
- آسیب‌پذیری گروه‌های خاص و محروم که نیازمند حمایت ویژه حقوقی و فرهنگی هستند.
- محدودیت‌های فرهنگی، اجتماعی و سیاسی که حق آزادی بیان، مشارکت عمومی و امنیت شخصی را تهدید می‌کند.
- تنوع فرهنگی، مذهبی، زبانی در جوامع که نیازمند سازگاری چارچوب‌های حقوقی با شرایط واقع‌بینانه است.

#### ج) راهبردها (سیاست‌ها، کنش‌ها و واکنش‌ها)

- تدوین و اجرای قوانین و سیاست‌های مبتنی بر حق دسترسی عدالت، رفع تبعیض، حق حیات و تأمین امنیت، و تضمین آزادی بیان و مشارکت عمومی.
- آموزش و فرهنگ‌سازی برای ترویج احترام متقابل و حمایت از حقوق بنیادین.
- تقویت مشارکت مردم در امور عمومی و ایجاد فضای امن جهت ابراز نظرات و انتقادات.
- توجه به نقش حکومت در تأمین امنیت افراد و حمایت از حق حیات.

#### د) شرایط مداخله‌گر (موانع و عوامل محدودکننده)

- مقاومت سیاسی و ساختاری در برابر اصلاحات حقوق بنیادین (حق دسترسی عدالت، رفع تبعیض، حق حیات و تأمین امنیت، تضمین آزادی بیان و مشارکت عمومی).
- ناامنی‌های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی که تهدیدکننده حق حیات و امنیت شخصی هستند.
- محدودیت‌های فرهنگی و اجتماعی مانع از پذیرش کامل آزادی بیان و مشارکت عمومی.

#### و) پیامدها (نتایج و اثرات)

- تحقق عدالت اجتماعی و برابری همراه با نفی هرگونه تبعیض

- تضمین حق حیات و امنیت شخصی ناشی از امنیت کامل جان، مال و حقوق افراد در جامعه
  - ارتقای سطح آزادی بیان و مشارکت مدنی، تقویت نظام دموکراتیک و حاکمیت قانون
  - افزایش اعتماد عمومی به نهادهای حکومتی و تقویت انسجام اجتماعی
- بطور کلی تحقق کرامت انسانی باعث افزایش عدالت و برابری، حق حیات و امنیت شخصی، آزادی بیان و مشارکت در امور عمومی می‌شود.

## نتیجه‌گیری

کرامت انسانی، عنصری بنیادین و محوری در نظام ارزشی اسلام به شمار می‌آید و مکتب امام علی (ع) آن را به عنوان کلیدی‌ترین حق بنیادین انسان معرفی کرده‌اند. این کرامت که ذاتی و اعطایی از جانب خالق یکتا است، بر محور تحقق حقوق بنیادین بشر همچون عدالت، برابری، امنیت و آزادی شکل می‌گیرد و مستلزم شرایط خاص، زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی، راهبردهای عملی و مواجهه با چالش‌ها می‌باشد. در آغاز، شرایط علی تحقق کرامت انسانی به دستورات مکتب علوی بازمی‌گردد. خداوند در آیات متعددی مانند آیه ۹۰ سوره نحل «إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ» و آیه ۱۳۵ سوره نساء «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ» به صراحت عدل و احسان را به عنوان دستورهای الهی برای تحقق کرامت انسانی مقرر داشته است. این آموزه‌ها، که در سیره علوی و عهدنامه مالک اشتر نیز منعکس شده‌اند، بستر الزامات حقوقی و فرهنگی را فراهم می‌سازند و عدالت را رکن ثابت و غیر قابل تغییر کرامت می‌دانند. بدون عدالت، کرامت انسانی چه در سطح فردی و چه در مقیاس اجتماعی امکان تحقق ندارد. زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی، به ویژه نابرابری‌های ساختاری، تبعیض‌های اجتماعی، نژادی، و جنسیتی، از جمله مهم‌ترین موانع تحقق کرامت انسانی هستند که قرآن آنها را به شدت محکوم کرده است. آیه ۸ سوره مائده «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَا نُ قَوْمٍ عَلَىٰ آَلَا تَعْدِلُوا» بر وجود عدالت حتی در برابر دشمنان تأکید دارد و این مبین اهمیت فسخ هر گونه تبعیض و تباهاکاری در جامعه است. اصلاح این زمینه‌ها نیازمند نگاه دین‌مدارانه و سیاست‌های بازتابی در چارچوب حقوق بشر و تنوع فرهنگی است.

راهبردهای تحقق کرامت به حدی متنوع و مؤثر هستند که شامل تصویب و اجرای قوانین عدالت‌محور، ترویج فرهنگ احترام متقابل، مدیریت حکمرانی مبتنی بر عدالت و تضمین مشارکت فعال مردم در امور عمومی می‌شود. فرمان امام علی (ع) در نهج البلاغه در این خصوص، به ویژه در نامه ۵۳، راهنمای عملی روشنی ارائه می‌دهد که تحقق عدالت و رفع تبعیض را اساس حکمرانی عادلانه می‌داند. این راهبردها به همراه مفاهیم قرآنی راه‌گشای نحوه عملی تحقق کرامت انسانی در نظام‌های دینی و حقوقی است. از سوی دیگر، شرایط مداخله‌گر مانند مقاومت سیاسی، محدودیت‌های فرهنگی و ناامنی‌های اقتصادی و اجتماعی به عنوان چالش‌های موجود بر سر راه تحقق کرامت مطرح هستند. قرآن کریم در موارد متعددی به دشواری‌ها، مخالفت‌ها و فشارهایی که حق‌طلبان با آنان روبرو می‌شوند، اشاره دارد؛ این آموزه‌ها ضمن هشدار نسبت به این موانع، تأکید می‌کند که مدیریت هوشمندانه این چالش‌ها ضروری است تا فرآیند تحقق کرامت متوقف نگردد. پیامدهای تحقق کرامت انسانی فراتر از تضمین حقوق فردی است؛ پیامدهایی که رضایت الهی را به دنبال دارد و موجب ارتقای عدالت اجتماعی، تأمین امنیت فردی و جمعی، تسهیل مشارکت فعال مردم در مناسبات اجتماعی و سیاسی، افزایش انسجام و اعتماد عمومی و در نهایت ایجاد نظام پایدار مبتنی بر ارزش‌های انسانی و الهی می‌شود. آیه ۳۲ سوره مائده «مَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا» نمادی از اهمیت والای حفظ کرامت و حق حیات در دیدگاه قرآن است. تحقق این کرامت، هماهنگ با تعالیم امام علی (ع)، بستر مناسبی برای توسعه همه‌جانبه و تعمیق سلامت اخلاقی و اجتماعی فراهم می‌آورد. در مجموع، پژوهش حاضر به کمک تحلیل داده‌بنیاد و با حمایت آموزه‌های وحیانی قرآن و روش‌های علمی، نظریه‌ای میان‌رشته‌ای ارائه می‌کند که افراد و نهادهای اجتماعی

و حاکمیتی را در ایجاد زمینه، فرایند و تضمین تحقق کرامت انسانی مسئول می‌داند. این نظریه چارچوبی منسجم و پویا فراهم کرده که در آن آموزه‌های دینی، ساختار حقوقی و جامعه‌شناسی با هم در تعامل هستند تا حقوق بنیادین انسان نهادینه گردد و کرامت انسانی متحقق شود.

### مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

### تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

### موازین اخلاقی

در انجام این پژوهش تمامی موازین و اصول اخلاقی رعایت گردیده است.

## References

1. Salarnasab A, Hassanzadeh S, Shamseddini T, Moghimian Hosh Z, Dehghani M. Human dignity in Islamic legal documents. *Research Journal of Strategic Studies in Humanities and Islamic Sciences*. 2025;6(70).
2. Ghavamabadi O, editor Investigating human dignity from the perspective of Islam and Iranian criminal law. The 20th National Conference on Law, Social and Human Sciences, Psychology and Counseling; 2025.
3. Hesarpour K, editor Investigating the effect of human dignity on personal self-improvement. The 18th National Conference on Modern Research in Education, Psychology, Jurisprudence, Law and Social Sciences; 2025.
4. Asghari J, editor The position of human dignity in Islam, international law and domestic law. The First International Conference on Law, Political Science, Islamic Politics and Islamic Jurisprudence; 2024.
5. Ghorbi SMJ. Human dignity and human rights; Examining the concept of dignity in international human rights documents. *Human Rights Research Journal*. 2020;5(4):61-105.
6. Le Moli G. Human dignity in international law: Cambridge University Press; 2021.
7. United States P. The Charter of the United Nations with the Statute of the International Court of Justice Annexed Thereto: Address by the President of the United States Delivered Before the Senate on July 2, 1945 Presenting the Charter of the United Nations, with the Statute of the International Court of Justice Annexed Thereto: and a Message from the President of the United States Transmitting a Certified Copy of the Charter of the United Nations, with the Statute of the International Court of Justice Annexed Thereto: US Government Printing Office; 1945.
8. Veuthey M. International humanitarian law and spirituality. *Refugee Survey Quarterly*. 2002;21(3):45-110.
9. Domingo R. Why spirituality matters for law: An explanation. *Oxford Journal of Law and Religion*. 2019;8(2):326-49.
10. Shafiei F, editor The existence of human dignity in human rights and the Holy Quran. The 20th National Conference on Law, Social and Human Sciences, Psychology and Counseling; 2025.
11. Jalili Someh Saraei M, editor A comparative study of human dignity in the traditional and modern paradigms of Western thought. The 15th International Conference on Political Science, International Relations and Transformation; 2025.
12. Yaghoubi Z, Malekizadeh AH, Aboeyeh F, editors. The right to freedom of expression; human dignity "a study on freedom of expression in the rules of Islam and Iran". The 20th National Conference on Law, Social and Human Sciences, Psychology and Counseling; 2025.
13. Mohammadi A, editor Human dignity from the perspective of the Holy Quran. The 14th International Conference on Religious and Islamic Research, Law, Educational Sciences and Psychology; 2025.
14. Esmaeili Mand E. The right to equality and human dignity in the Iranian legal system and international documents. *Scientific Journal of Law and Judicial Sciences Studies*. 2024;1(1):18-39.

15. Mohammadi F, editor Human manners and moral dignity in Nahj al-Balaghah. The 11th National Conference on New Findings in Positive Psychology; 2024.
16. Faraji SH, editor Explaining the nature and foundations of human dignity in philosophy and religion. The First International Conference on Law, Political Science, Islamic Politics and Islamic Jurisprudence; 2024.
17. Setiawan AH, Sunandar FN, Fajar A. Social justice and human rights: A legal perspective. *Journal of Law and Social Politics*. 2025;3(1):21-6.
18. Nasir MI. Social Justice: In The Traditional Knowledge System Of Islam. *IJSAT-International Journal on Science and Technology*. 2025;16(3).
19. Mansouri Y. A comparative study of the right to human dignity and equality from the perspective of the Charter of Citizens' Rights and the International Covenant on Civil and Political Rights: Islamic Azad University, Damavand Branch; 2018.
20. Fertikh K. The Missing Link. *International Law, Administrative Power, and European Social Rights. Historical Social Research/Historische Sozialforschung*. 2025;50(1):53-73.
21. Soave T, Morales-Sallani JV. The Many Cultures of the International Court of Justice. *ZOR*. 2025:169.
22. Thornberry P. The international convention on the elimination of all forms of racial discrimination: A commentary: Oxford University Press; 2016.
23. Anaeme II. A LEGAL APPRAISAL OF THE PROTECTION OF WOMEN AND CHILDREN IN A STATE OF WAR. *Chukwuemeka Odumegwu Ojukwu University Law Journal*. 2025;8(1).
24. Butt A. International covenant on civil and political rights (ICCPR). *SSRN*. 2024:4856071.
25. Carmona MMS. The nature of the obligations under the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (Vol. 18): Intersentia nv; 2003.
26. Bigdeli M. Security and national security. *Masoon Magazine*. 2009(19).
27. Mazlouman A. Security and national security. *Masoon Magazine*. 2009(19).
28. Vandenhoe W, T'Yrkelli GE, Lembrechts S. *Children's Rights: A Commentary on the Convention on the Rights of the Child and Its Protocols*: Edward Elgar Publishing; 2024.
29. Orta LCG. The Convention on the Elimination of all forms of Discrimination Against Women (CEDAW): from its radical preamble to its contemporary intersectional approach. *Women's History Review*. 2025;34(1):79-92.
30. Morsink J. *The Universal Declaration of Human Rights: origins, drafting, and intent*: University of Pennsylvania Press; 1999.
31. Mesquita R, Pires A. The references of the nations: Introducing a corpus of United Nations General Assembly resolutions since 1946 and their citation network. *Journal of Peace Research*. 2025;62(4):1279-91.
32. Scheinin M. The United Nations international covenant on civil and political rights: Article 27 and other provisions. *Synergies in Minority Protection: European and International Law Perspectives*: Cambridge University Press; 2009. p. 23-45.
33. Grigorescu AM. THE EVOLUTION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN THE RULE PROVIDED BY THE EUROPEAN CONVENTION FOR THE PROTECTION OF HUMAN RIGHTS AND FUNDAMENTAL FREEDOMS AND THE NATIONAL RULE. *LAW STUDY*. 2023:351.
34. Antkowiak TM, Gonza A. *The American Convention on Human Rights: essential rights*: Oxford University Press; 2017.
35. Umozurike UO. *The African Charter on Human and Peoples' Rights (Vol. 2)*: Brill; 2023.
36. Kyriakou N. The 'international convention' for the protection of all persons from enforced disappearance and its contributions to international human rights law, with specific reference to extraordinary rendition. *Melbourne Journal of International Law*. 2012;13(1):424-61.
37. Mozaffari MH. *The Success of Failure; The Cairo Declaration of the Organization of Islamic Cooperation on Human Rights*. Authorea Preprints. 2024.
38. Fox G. *The United Nations Forum on Minority Issues and its Role in Promoting the UN Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities. The United Nations Declaration on Minorities*: Brill Nijhoff; 2015. p. 87-106.
39. Ninet AA. Freedom and Personal Autonomy as the Foundation of Private International Law and the Cornerstone of Individual Rights in the AI Era. *Journal of Liberty and International Affairs*. 2025;11(1):22-41.
40. Vasciannie S, Vasciannie L. *The Inter-American Human Rights System. Jamaica's Foreign Policy: 1962-2022*. Cham: Springer Nature Switzerland; 2024. p. 349-72.
41. Ankumah EA. *The African Commission on Human and Peoples' Rights: Practices and Procedures (Vol. 16)*: Brill; 2023.
42. Freedman R. *The United Nations Human Rights Council: A Critique and Early Assessment*: Routledge; 2013.
43. Hussain A. *Promotion and Protection of the Right to Freedom of Opinion and Expression*. 2025.

44. Murray D, Fussey P, Hove K, Wakabi W, Kimumwe P, Saki O, et al. The chilling effects of surveillance and human rights: insights from qualitative research in Uganda and Zimbabwe. *Journal of Human Rights Practice*. 2024;16(1):397-412.
45. Bahadori A. Grounded theory qualitative research, "coding" and its importance, stages and implementation method in Farhangian University internship. *Quarterly Journal of Theory and Practice in Teacher Education*. 2018;4(5):69-88.